Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys HE 71:2025 rikoslain 16 luvun muuttamisesta

Tilannekuva ja käsiteltävä lakiesitys

On valitettava tosiasia, että sote-alan ammattilaisten kohtaama häiriökäyttäytyminen, väkivallalla uhkaaminen ja väkivalta on lisääntynyt aiempaan nähden. Tämä on tapahtunut pitkän aikavälin muutoksena.

Nykyisin ensihoidossa ja koko sote-alalla väkivalta on työtapaturmatyypeistä yleisimpiä. Väkivallan ja sen uhan kohtaaminen johtaa sairauspoissaoloihin, lisää työn kuormittavuutta ja on hyvin haitallista ensihoitajille, heidän työnantajilleen ja koko yhteiskunnalle. On kuitenkin eri asia, aiheutuuko ensihoitajien kohtaamasta väkivallasta tai sillä uhkaamista ensihoitotehtävien estymistä tai olennaista vaikeutumista, joita tässä lakiesityksessä käsitellään. Osa tilanteista olennaisesti vaikeuttavat hälytystehtävän hoitamista, mutta näin ei ole lähellekään kaikissa ensihoitajan kohtaamissa väkivallan tai sillä uhkaamisen tapauksissa.

On tyypillistä, että ensihoitaja kohtaa väkivaltaa tai sen uhkaamista ensihoitotehtävän sellaisessa vaiheessa tai tavalla, jossa teko aiheuttaa kaikki negatiiviset seuraamuksensa ensihoitajaan, mutta itse ensihoitotehtävä tulee kuitenkin suoritetuksi ilman mainittavaa ulospäin näkyvää viivästystä tai haittaa. Ensihoitajat ovat koulutettuja ammattilaisia, jotka pyrkivät hoitamaan tehtävänsä ja onnistuvat siinä usein häiriökäyttäytymisestä huolimatta. Lakiesitys ei korottaisi teon rangaistavuutta näissä tilanteissa, jos ei voitaisi osoittaa hälytystehtävän estyneen tai olennaisesti vaikeutuneen.

Lakiesitys ei myöskään vastaa hallitusohjelman (s. 69) kirjausta hoito- ja pelastushenkilökunnan oikeussuojan parantamisesta virkamiesten suojaa vastaavaksi. Nyt käsiteltävä lakiesitys ei koske hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti koko hoitoalaa, vaan ainoastaan ensihoitoa. Ensihoitajiakaan tällä lakiesityksellä ei suojata kuten virkamiehiä, vaan ainoastaan siltä osin, kun väkivallanteot tai niillä uhkaamiset tapahtuvat hälytystehtävässä ja estävät tai vaikeuttavat hälytystehtävän hoitamista.

Suomen Ensihoitoalan Liitto ry:n tiivistetty kanta lakiesitykseen

Edellä todetuin perustein Suomen Ensihoitoalan Liitto:

- suhtautuu myönteisesti ensihoitajien suojan parantamiseen rikoslakia muuttamalla ja kannattaa tätä lakiesitystä
- katsoo, että tämän lakiesityksen hyväksymisen jälkeenkin ensihoitajien asianmukainen rikosoikeudellinen suoja väkivaltaa ja sillä uhkaamista vastaan jää puutteelliseksi, ja

- katsoo, että hallitusohjelmakirjainta koko hoito- ja pelastusalan henkilöstön suojaamisesta virkamiesten suojaa vastaavalla tavalla olisi vastannut paremmin esitys, jossa nyt esitetyn sijasta tai lisäksi kaikki sote-alan hoitohenkilöstöön kohdistettu väkivalta tai sillä uhkaaminen olisi rangaistavaa vastaavilla periaatteilla kuin virkamiehen väkivaltainen vastustaminen niin, että teko on tavallista väkivallan käyttöä tai sillä uhkaamista kovemmin rangaistava siitä riippumatta aiheuttaako se toiminnan estämistä tai vaikeutumista.

Yksityiskohtaisemmat kannanotot:

Esitetty rikoslain 16 luku uusi 3 a § 1 momentin 1 kohdan sanamuoto ”käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää väkivaltaa” on selkeä.

Edellytys hälytystehtävän estymisestä tai olennaisesta vaikeutumisesta on ongelmallinen, koska useinkaan tämä kriteeri ei täyty ensihoitajien kohtaamien uhkausten tai väkivallan kohdalla, jolloin teon rikosoikeudellinen vastuu ei muutu nykyisestä, vaikka lakiesitys hyväksytään. Hälytystehtävän olennaisen vaikeutumisen kriteeri on myös tulkinnanvarainen, ja kestäisi oletettavasti pitkän aikaa, ennen kuin sen arvioinnista saataisiin tuomioistuinkäytäntöä.

Olennainen vaikeutuminen -kriteeri vaikuttaa olevan hyvin korkea ja ristiriitainen myös sen suhteen, millaisia tekoja esityksen perusteluissa käsitellään. Perusteluiden mukaan väkivallalla uhkaamisena olisi rangaistavaa laitonta uhkausta lievempi ensihoitajan uhkaaminen, eli esimerkiksi sanallinen uhkaaminen laitonta uhkausta lievemmillä uhkauksilla. On myönteistä, että perusteluissa todetaan myös lievän uhkauksen olevan rangaistavaa, mutta käytännön työ huomioiden on vierasta olettaa, että yksin tällainen uhkaaminen kovinkaan todennäköisesti estäisi tai olennaisesti vaikeuttaisi hälytystehtävän suorittamista.

Jossain määrin ongelmallisena voi pitää myös esitetyn suojan rajautumista vain hälytystehtäviin ja muihin pelastustehtäviin. Ensihoitajat tekevät hälytystehtäviä ja myös muita tehtäviä, joissa on yhtä lailla mahdollista kohdata väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Muissa kuin hälytystehtävissä kohdatulta väkivallalta esitys ei suojaisi ensihoitajia lainkaan. Eräissä tilanteissa saattaisi olla tulkinnanvaraista, onko väkivalta tai uhkaus kohdattu hälytystehtävässä vai muussa tehtävässä. Tämä rajanvetokysymys johtuu siitä, että lakiesityksessä ei ensisijaisesti suojata ensihoitajaa, vaan hälytystoimintaa.

Rikoslain 16 luvun esitetty uusi 3 b § säätäisi 3 a §:ää lievemmin rangaistavaksi teon, joka on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Myös tämän säännöksen osalta teon rangaistavuus edellyttäisi teon seurauksena hälytystehtävän estymistä tai olennaista vaikeutumista. Tältä osin teemme samat huomiot kuin edellä 3 a §:n osalta.

Esitetyn 3 b §:n perusteluiden mukaan rikokseen liittyvänä lieventävänä asianhaarana voisi olla esimerkiksi se, että ensihoidon potilas on ollut teon aikana sekavassa tilassa, mutta häntä ei kuitenkaan katsota syyntakeettomaksi tai alentuneesti syyntakeiseksi. Emme kannata tällaista yleistä perustelulausumaa siitä, että henkilön sekava tila olisi teon

rangaistavuuden alentamisperuste. Vakiintunut yleinen käsitys on ollut, että henkilön vastuu omista väkivallanteoistaan tai sanomisistaan ei alene esimerkiksi päihteiden käytön vaikutuksesta tai sillä itse aiheutetusta sekavuudesta johtuen. Tämä tulee huomioida myös nyt esitettyjä lakiesityksiä ja niiden perusteluita harkittaessa.

Yhteenveto:

- Kannatamme ensihoitajien suojan parantamista, ja kannatamme esitystä
- Esitetty laki jättäisi ensihoitoalan ja muun sote-alan henkilöstön suojan vajaaksi siihen nähden, mitä sen tulisi olla ja miten se on kirjattu hallitusohjelmaan (s. 69)
- On oletettavaa, että nyt esitetyt uudet lainkohdat tulevat sovellettavaksi vain rajalliseen osaan ensihoitajien hälytystehtävissä kohtaamasta väkivallasta ja uhkaamisesta lakiin esitetyn estyy tai olennaisesti vaikeutuu -kriteerin vuoksi

Suomen Ensihoitoalan Liitto ry

Juha Hyötyläinen

puheenjohtaja

Laati

Jarkko Pehkonen

lakiasianpäällikkö, Tehy